

<https://>

УДК 027.7(494):025.2:821.161.2]”18/19”

Ольга Смольницька,

кандидат філософських наук, консультант із філології
місії «Постуляційний центр беатифікації й канонізації святих
Української греко-католицької церкви»

Соборна пл., 3-А, м. Львів, 79000, Україна

e-mail: mytholog7@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9864-1727>

**РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ВИБРАНИХ
УКРАЇНСЬКИХ І УКРАЇНОЗНАВЧИХ МАТЕРІАЛІВ
У ФОНДАХ КАНТОНАЛЬНОЇ ТА УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ
БІБЛІОТЕКИ ЛОЗАННИ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ
У КОНТЕКСТІ ДОБИ**

Дослідження присвячується репрезентації українських й українознавчих матеріалів у вибраних фондах Кантональної та університетської бібліотеки Лозанни. Уперше береться до уваги унікальний матеріал, не класифікований раніше в окрему систему і який не поставав об’єктом або предметом аналізу. Оброблені друковані та рукописні матеріали, які поділено на кілька блоків. Досліджені українські автори (як відомі та класики, так і гіпотетичні або сьогодні невідомі), з’ясовуються особи українських читачів. Хронологічні межі – друга половина XIX – початок XX ст. Застосовуються текстологічний, компаративний та інші аналізи.

Ключові слова: фонд, автор, читач, джерело, друкована книга, рукопис, українознавство.

Книга як феномен та об’єкт аналізу є цікавим питанням у дослідженні бібліотек – як українських, так і тих, де наявні примірники української літератури. Новизною є аналіз бібліотек і видань, які донедавна взагалі не поставали ні об’єктом, ні предметом аналізу в українознавчому питанні. Зокрема, це стосується певних зарубіжних наукових (університетських) бібліотек і їхніх фондів та архівів. Цікавим прикладом є Кантональна та університетська бібліотека Лозанни (Швейцарія) [la Bibliothèque Cantonale et Universitaire – Lausanne (BCUL)], де фонди класифіковано французькою мовою, але наявна література іншими мовами, у тому числі українською. Проте українські видання взагалі не виокремлені та йдуть

у масиві кириличних. З огляду на це пропонуються «портрети» окремих українських видань. Планується довести взаємопов'язаність цих джерел у добірках і колекціях, які стали основою фондів.

Архів було зачинено 55 років, доступ до нього надали тільки нещодавно. Проте невдовзі це сховище знову було зачинено, тому варто зосередити увагу на вже опрацьованих авторкою пропонованої праці виданнях. У дослідженні до уваги беруться українські та пов'язані з Україною книги. Це впадає в очі, тому треба опрацювати цей аспект на прикладі BCUL і відповідно української діаспори у Швейцарії.

В основі праці лежить одноосібна наукова (українознавча) доповідь, прочитана на майстер-класі «Проектна майстерня» («Atelier du projet») у Лозанні 11 травня 2023 р., присвяченому вказаній Лозаннській бібліотеці [BCUL (site Unithèque) et UNIL (site Dorigny)]. Захід було організовано Швейцарією сумісно з Францією. Авторка дослідження висловлює подяку співробітнику BCUL славісту та мистецтвознавцю А. Кантінотті (Andrea Cantinotti) за надану можливість працювати з джерелами.

Мета дослідження – уперше проаналізувати репрезентацію вибраних українських джерел в окремих фондах Кантональної бібліотеки Лозаннського університету.

Завдання: а) класифікувати та проаналізувати типи джерел, наявних у BCUL – від жанрів до інших позицій; б) для зручності поділити знайдену літературу на блоки; в) зіставити окремі Шевченкові видання, видані в Женеві та Україні, дослідивши історичний контекст формування цих збірок; г) дати зріз двотомної «Енциклопедії Українознавства» та її особливостей.

Здійснено самостійний пошук. Новизна роботи полягає у віднайденні, класифікації, систематизації та аналізі ніколи раніше нерозроблених джерел.

Через обсяг публікації хронологічні рамки дослідження обмежуються кінцем ХІХ – першою половиною ХХ ст. Метою студії є ознайомлення швейцарської аудиторії (у тому числі широкої, яка не належить до славістів) з наявністю у вказаній бібліотеці унікальних джерел, а також з українською культурою та її запровадженням у європейський контекст.

З огляду на обсяг статті для аналізу взято вибрані джерела, переважно більшість із яких було видано за кордоном: у Женеві (Швейцарія), Мюнхені (Німеччина), Нью-Йорку (США). В усіх випадках від кінця ХІХ до першої половини ХХ ст. (після Другої світової війни) – можна казати про українську діаспору, яка формувалася завдяки національним діячам. Також гіпотетично стверджується про видання іншого джерела в Україні (Шевченкові поезії з передмовою В. Доманицького – у підписі

зазначено тільки ініціал: «В. Доманицький» [4, с. XXVI]), але з огляду на брак даних це не є остаточним. Гіпотеза ґрунтується на вигляді книги. Самі джерела в різному стані, деякі з пропонованих у праці провозилися, імовірно, нелегально.

Планується також розглянути правописні особливості знайдених джерел.

Необхідність розгляду джерел у комплексі викликана ще й тим, що окремо українські видання у фонді згаданої бібліотеки не виокремлено та не систематизовано (це стосується й інших видань кирилицею. Здійснити це видається цінним, як і застосувати з позицій фахового дипломованого українця, ким є авторка пропонованої наукової праці).

Виявлено такі *типи друкованих і рукописних джерел*:

- окремо видані друковані книги різних форматів, різного обсягу тощо;
- збірники та збірки;
- конволюти й інші підшивки;
- рукописні джерела.

Іноді друковані джерела містять в собі ознаки рукописів (автографи, інші позначки – чорнилом, олівцем тощо).

Українці, які брали участь у цих виданнях, були як авторами, так і читачами, та/або передавачами літератури до Лозаннської бібліотеки.

Варто зазначити, що спеціально всі ці джерела в бібліотеці не систематизувалися за принципом належності до українського, тому вибір текстів, на перший погляд, може здатися випадковим. Проте подальше дослідження виявляє в ньому систему – від української класики XIX ст. до спеціалізованих видань, у тому числі першої половини XX ст. Тут міститься художня, художньо-публіцистична, наукова, науково-популярна, науково-публіцистична і власне публіцистична література. Джерела – від книг до журналів, добірок або підшивок.

Також виявлено гіпотетичних українських авторів або тих, які мали українське коріння. Якщо з авторства знаменитих українців тут наявні книги Т. Шевченка (зокрема, перекладена поема «Марія» з передмовою та зауваженнями М. Драгоманова в Женеві, збірки поезій Кобзаря), І. Нечуя-Левицького, М. Костомарова, С. Русової та інших, чий імена сьогодні відомо та з'ясовано, то інші джерела потребували докладнішого вивчення.

Відвідувачами цієї бібліотеки могли бути українські революціонери (анархісти, народники та ін.), культурні діячі, можливо письменники, тобто прогресивна інтелігенція. Ці постаті як жертвували власні книги, так і провозили нелегальну літературу, а також, звичайно, брали книги з Лозаннської бібліотеки. Але це питання потребує додаткового й точного документального дослідження, для чого в процесі аналізу залучаються

та залучатимуться додаткові джерела. Зокрема, за хронологією тут цікаві шевченківські матеріали, які можна також назвати шевченкознавчими, оскільки вони містять ґрунтовні передмови, післямову, примітки та інші ознаки наукового аналізу й систематизації. Цінною для дослідження є видана в Женеві в 1890 р. (Українська друкарня) М. Драгомановим збірка «Поезії Т. Гр. Шевченка, заборонені в Росії» (в оригіналі друкарська помилка, саме так на титульній сторінці. – Прим. авт.).

Цінність видання полягає не лише в подвижницькій діяльності М. Драгоманова, а й у тому, що після Емського указу 1876 р. це було перше комплексне видання Шевченкових поезій. Як зазначив упорядник, збірка вмістила Кобзареві твори, або повністю, або частково заборонені в Російській імперії [3, с. V], тобто читачі могли, у кращому випадку, знати їх фрагменти. Під «поезіями» М. Драгоманов мав на увазі як вірші, так і поеми. Основою для цієї книги стали рукописи – як Шевченкові, так і знайомих Кобзаря та взагалі ентузіастів, тобто збирання, оброблення і, звичайно, публікація текстів була справжнім подвигом. У цьому аспекті можна казати про наукову шевченкіану. Добір текстів можна назвати академічним, але водночас і оригінальним. Отже, це видання показує індивідуальність упорядника.

Зі змісту помітно, що в збірці вміщено головні шедеври Т. Шевченка, у тому числі ті, які сьогодні стали хрестоматійними. Загалом це 51 твір. Можна назвати «До Основ'яненка», «Тарасова ніч», «Чигирин», «Сон», «Великий льох», «Розрита могила», «Кавказ», «До мертвих, і живих, і ненароджених...» (помітно, що цей заголовок відрізняється від усталених як за Кобзареве життя, так і пізніше), «Холодний Яр», «Заповіт», «Княжна», «Чернець», «Неофіти», «Відьма», «Марія» та багато інших. Помітно, що укладачі прагнули показати різноманітність поета і водночас дати найповніше уявлення про нього як про генія. Спостерігається також і увага до творів, присвячених козацькому минулому, а також на біблійну тематику («Царі», «Псалми Давидові» та ін.).

Уся книга надрукована «драгоманівкою», що було революційним кроком на згадувану добу, не кажучи про спрощену доступність тексту для українського читача.

У цьому правописі ігноруються кінцевий твердий знак, «ять», відсутній апостроф, натомість при роздільній твердій вимові вживається *j*, відсутні літери *є*, *ї*, *щ* («шчо» [3, с. 246], «Прошчай» [3, с. 16]), *я* («*ј*ак»), «Тяжке лихо» [3, с. 71], «Або роси Ермонськиї», «Сионськиї», «Едомльане» [3, с. 246] тощо. Помітне наближення до фонетичного принципу. Наприклад, у поемі «Марія», замість «козеня», пишеться «козинья» [3, с. 185, 196],

замість «кошеня» – «кошинья» [3, с. 186], є різниця в написанні імен порівняно із сучасними виданнями («Іосип», замість «Йосип»), іншій орфографії («Холодний жар»), є й інші нюанси. Так само з великої літери пишуться деякі релігійні терміни, у тому числі народні назви, як-от «в Пилипівку» [3, с. 34] (назва Пилипівського посту). (Тут і далі цитати з усіх джерел наводяться в оригінальному правописі видань). Один із прикладів «драгоманівки»: «А не даси, то донеси / На мою Країну / Мої сльози...» [3, с. 113] (вірш «Лічу в неволі дні і ночі...», під «Країною» явно розуміється Україна). Або: «Чи је шчо крашче, лучче в світі...» [3, с. 246]. Фонетичний принцип і нюанси тодішньої вимови помітні в українізації власних назв: «На бороду Аароньу...» [3, с. 246], «Вавилонья / Дшчере окажанна!» [3, с. 247], «у Нилі» [3, с. 195] тощо. Різниця в орфографії спостерігається в деяких частинах мови: «Очі, очі! / На-шчо ви здалисьа? / Чом ви з-малку не висохли / Слізьми не злилисьа?» [3, с. 18] (у цитуванні збережено пунктуаційний пропуск).

Є й інші цікаві спостереження. Наприклад, до поеми «Царі» подається у примітці зовсім інший вступ (про музу) – за рукописом. В остаточному тексті: «Старенька сестро Аполлона!» [3, с. 219], проте у виносці: «Дев'ята сестро Аполлона!» [3, с. 219], і подальший текст відрізняється. Також помітно варіанти відмінювання: у рукописній версії вступу родовий відмінок слова «Парнас» указується по-різному: «про стару музу з Парнаса» [3, с. 220], але далі – «з Парнасу» [3, с. 220], потім знову «з Парнаса» [3, с. 221].

Стосовно друкованого тексту можна зазначити й інші деталі: у ньому наявні не виправлені вручну друкарські помилки (наприклад: «Може ј ми заплечем» – замість «заплачем» [3, с. 247], у тому числі пропуски літер. Але й особливості верстки, які створюють стилістичне забарвлення окремих моментів, зокрема це розрядка, ужито спеціально. Так, у поемі «Наймичка» виділено розрядкою ім'я героїні: «Покличте Лукіју!» [3, с. 172]. Номер, написаний на вихідних даних чорним чорнилом, закреслено, і саме чорнило зблякло.

Узагалі в цьому тексті наявні різночитання порівняно з іншими виданнями, тому цікаво зіставити деякі твори. У зв'язку із цим цікаво порівняти Шевченкове видання іншого українського ентузіаста – В. Доманицького, але тут важче казати про місце публікації. Попри загалом добрий стан тексту, титульну сторінку та інші вихідні дані вирвано, неможливо з'ясувати дату й місце. Орієнтуватися можна тільки за бібліотечним штампом французькою мовою: «21 mai 2015», тобто коли книга надійшла до Лозаннської бібліотеки – 21 травня 2015 р. Зрозуміло, що ця збірка було видано раніше. Натомість у ній наявні всі інші сторінки, у тому числі зміст.

У книзі скрізь українська мова, але відсутній апостроф («Хоча лежачого й не б'ють...» [4, с. 603]), сам правопис подекуди відрізняється («Гімн черничий» [4, с. 593], замість сьогоднішнього літературного «Гімн»). Зміст подається за абеткою. Збірка відкривається ґрунтовною проілюстрованою статтею В. Доманицького «Життя Тараса Шевченка». Безпосередньо текст є не лише переказом поетової біографії, а й аналізом його віршів. На підставі цитат автор передмови з'ясовує позицію Кобзаря.

Це видання оформлено науково, містить список «Найважливіші помилки», а також коментарі – примітки-виноски, авторство яких не вказано (можливо, В. Доманицького). Мова та стиль цих текстів відрізняються і від Шевченкових, і від сучасних. Так, до вірша «Сон» («На панщині пшеницю жала»), який дедикований «М. А. Марковичці» [4, с. 551], зазначено: «Марія Маркович – українська письменниця (підписувала себе – Марко Вовчок)» [4, с. 551]. Або в IV частині поеми «Царі» під час опису Київської Русі є примітка до фрази «Мов ті Валькірії» [4, с. 385] (сьогодні нормативно «валькірії»): «Північні німецькі народи вірили, що були такі богині війни; прозивали їх Валькірії» [4, с. 385]. Або до вірша «N. T.»: «N. T. – це Надежда Тарновська, кума Шевченкова» [4, с. 609]. Узагалі виноски мають історичний, біографічний, літературознавчий, міфологічний характер.

Щодо стану обох шевченківських видань можна стверджувати, що із цими книгами ретельно працювали. Про це свідчать і олівцеві позначки (у збірці з передмовою В. Доманицького), і стан паперу тощо.

Кращий стан (і без позначок та пошкоджень), з усіма збереженими вихідними даними у двох томах «Енциклопедії Українознавства». Фактично це I том, причому I частина – без указування, а також наявна частина III I тому (за «Переднім словом», видано у двох томах [1, т. 1, с. 5]). Рік, місце видання, редактура тощо – однакові: це Мюнхен – Нью-Йорк, видавництво «Молоде життя», 1949 р. Редакція – професори В. Кубійович і З. Кузеля. Це видання сьогодні більш відоме, ніж, скажімо, «Шевченкові поезії», опубліковані в Женеві, та аналогічні їм видання, проте варто зосередитися на кількох моментах.

Книги практично в ідеальному стані. Дослідження змісту є цікавим, оскільки дає змогу простежити еволюцію українознавства. Аналізована «Енциклопедія» показує формування наукового апарату і взагалі наукового підходу до зібраного масиву фактів про Україну та все українське. Перший том цінний і тим, що в «Передньому слові» (Мюнхен, 1949 р. [1, т. 1, с. 6]) докладно написано план, яким чином далі видаватимуть томи й додатки до них. Фактично це видання «за гарячими слідами», у процесі.

Призначення енциклопедії – замінити «низку підручників» [1, т. 1, с. 5], спростити доступ до українських знань.

Який характер цієї енциклопедії? Упорядники зазначали: «Редакція обмежилася на відомостях про Україну в найширшому розумінні, бо загальні відомості зацікавлені можуть легко знайти в аналогічних чужинецьких виданнях. ... Редакція намагалася зібрати суму того, що цікавить кожного з нас, як українця, висвітлюючи відповідні ділянки знання з нашого становища, при збереженні всіх засад науковості» [1, т. 1, с. 5]. Також там висловлюється план видати аналогічну енциклопедію англійською мовою для тих, хто не володіє українською [1, т. 1, с. 5].

Помітний серйозний системний характер цієї праці, показ українознавства в тягlostі. Так, уже наступна стаття (вступ З. Кузелі) «Дотеперішні українські енциклопедії» це доводить. Автори зосереджуються на історичних, географічних та інших виданнях про Україну, наголошуючи на тодішньому контексті, через який бракувало системних знань про аналізований або презентований об'єкт. Береться масив від XVII ст. до журналів і краєзнавчих збірників [1, т. 1, с. 9]. Характеризуючи кінець XIX ст., упорядники звертають особливу увагу на «статті М. Драгоманова у французькому географічному лексиконі Е. Реклю і О. Огоновського в “Allg. Enzyklopädie der Wissenschaften und Künste” v. Erschu. Gruber, 1885, Kleinrussen 16–34, що довгий час були головним джерелом відомостей про Україну» [1, т. 1, с. 9]. І далі докладно характеризуються джерела вже XX ст., у тому числі в діаспорі [1, т. 1, с. 11]. Треба зазначити, що наприкінці кожної замітки докладно наводяться «Джерела і література». Це видання (особливо на аналізовану добу) є математично точним.

Перший том характеризується тенденцією подавати факти від загального до конкретного. Так, починається з історії назв «Русь», «Україна» тощо («Назва території і народу» [1, т. 1, с. 12]). Я. Рудницький проаналізував «Назву “Україна” в чужих мовах», пояснюючи нюанси інших мов різним написанням цього слова – від латинської до живих мов (іспанської, англійської, французької, німецької та багатьох інших) [1, т. 1, с. 16].

Наведено далі географічні та історичні факти, показ від давнини до сучасності – це фактично портрет України. Спостерігається акцентування на козацькому минулому як націєтворенні. Важливим у цьому географічно-історичному нарисі є Гімн України, наведений з нотами [1, т. 1, с. 33].

Помітно, що до написання статей у цих томах було залучено великий апарат дослідників у різних галузях. Тому наявно багато спеціальних знань, точності фактів, як-от «Фізична географія і природа», причому наводиться

систематизація знань від ХІХ ст. (коли досліджували Україну) [1, т. 1, с. 35]. Це геологія, рельєф, клімат, тваринний світ і ще багато інших питань. Тобто цей том можна вважати не так гуманітарним (хоча в ньому наявні історичні факти та джерела), а схильним до точних і фізичних наук. Велика кількість фото сприяє наочності матеріалу.

Окреме зацікавлення викликає розлогий розділ «Людність», який починається «Антропологічною будовою України» [1, т. 1, с. 125], де наводяться праці Ф. Вовка та новіші [1, т. 1, с. 128]. Також дуже цікавим є великий розділ «Етнографія», який являє картину розвитку цієї науки в Україні. Докладно написано, зокрема, про «романтичне народництво» (ХІХ ст.), представлене іменами П. Куліша, М. Костомарова, І. Срезневського та сформульоване як «мітологічна школа» [1, т. 1, с. 185]. Далі, за хронологією, звертається увага на позитивізм та інші школи. Звичайно, тут звертається увага на здобутки Т. Рильського, В. Гнатюка, І. Франка та ін. [1, т. 1, с. 191]. Цей розділ є цінним і тому, що тут перелічуються імена менш сьогодні відомих, але важливих українських етнографів.

Також цей том присвячено матеріальній культурі українців, куди автори залучили хліборобство та інші заняття (розділ рясно проілюстрований фото, у тому числі світлинами народних ремісництв – прядіння, ткання тощо). «Народні звичаї та обряди» містяться в загальному розділі «Народна духовна культура» [1, т. 1, с. 228], і тут докладно представлено календарний цикл та інші риси цього культурного аспекту. Фактично ці свята (за якими визначався господарський цикл) можна сформулювати як народне християнство. Цікавим є підрозділ В. Петрова «Передхристиянські релігійно-світоглядні елементи. Генеза народних звичаїв і обрядів», присвячений язичництву, християнізації Київської Русі та іншим питанням. Приклади язичництва, звичайно, закодовано у фольклорі, енциклопедична стаття є й літературознавчою. Наприклад, у ній зазначається «наявність обрядових “я-формул”, як формул прямої чинності виконавців даного імітаційного (наслідувального) обряду. Дівчина в веснянковій грі, стоячи посередині хорового кола, наслідує жайворонка... Дівчина, співаючи, імітує, наслідує рухи птаха, виступає як “весна-птаха”, репрезентує собою птаха-весну. Це є імітаційний обряд, що разом із ти є ідентифікаційний» [1, т. 1, с. 246]. І, звісно, далі є окремий підрозділ про українську демонологію («За Ф. Колессою» [1, т. 1, с. 250]), а далі – розлоге дослідження фольклору, причому навіть у компаративному аспекті. Це заслуговує на окрему статтю. З матеріальних здобутків варто виділити опис гуцульських виробів, у тому числі різьби.

У ІІІ частині І тому наявне продовження мистецтвознавчого дискурсу – помітне зосередження на релігійному мистецтві. Зокрема, це фрески,

мозаїки, іконопис, де представлено як загальновідомі (у Софійському соборі), так і менш відомі, проте оригінальні, барокової доби [2, т. 1, ч. III, с. 824–825]. Попри чорно-білі ілюстрації можна скласти уявлення про особливості цих шедеврів (наприклад, галицький розпис XVI ст. «Страшний суд» [2, т. 1, ч. III, с. 826]). Далі йдеться про світські портрети та наведено зображення історичних діячів, а також написані Т. Шевченком. У цьому томі теж помітно, що автори не прагнули замикатися на описі власне своєї культури, а показували її в історичному контексті, ураховуючи зв'язки України із зарубіжжям. Ця частина більше мистецтвознавча, оскільки зосереджується далі також на графіці, граверстві, театрі, музиці тощо.

Безперечно, неможливо проаналізувати все в одній праці (навіть узявши до уваги суто «Енциклопедію Українознавства»), тому треба визначити на останнє ще кілька рис.

Обидва томи проілюстровані чорно-білими світлинами та власне ілюстраціями (мапи, графіки, таблиці тощо). Спостерігається інтерес до архітектурної та декоративно-прикладної спадщини (народних виробів, у тому числі національних українських костюмів). Особливо представлено жіноче вбрання Волині, Підляшшя та ін. – етнографічні групи [1, т. 1, с. 199]. Сюди можна долучити розділ «Одяг і взуття», так само проілюстрований історичними портретами, світлинами XX ст. («Дівчина з галицького Поділля», «Дівчина з Полісся у святковому вбранні» тощо [1, т. 1, с. 221], окремі предмети одягу, наприклад сорочка, а також гуцульські прикраси – від хрестів до намист та ін. [1, т. 1, с. 226]).

Таким чином, здійснений аналіз виявив оригінальність окремих розглянутих українських джерел. Націєтворчою постаттю, важливою для об'єднання українців, виявився Т. Шевченко, і це доведено наявністю його видань у ВСUL (з огляду на обсяг праці проаналізовано не всі). Однією зі спільних персоналій виявився М. Драгоманов як збирач та аналітик фактів про Україну, її репрезентант в інших країнах. Він постає і як шевченкознавець, і – ширше – як українознавець, класик цієї науки. Подальше дослідження показало взаємопов'язаність джерел і водночас їх самостійність. Але розгляд у комплексі дав змогу глибше зрозуміти особливості цих книг в історичному контексті. Від емпіричного шляху (власне, творення художніх текстів) спостерігається поєднання теоретичного й практичного аспектів – збирання, набирання в типографії, систематизування, аналіз Шевченкових творів. Усі перелічені книги мають практичне значення, яке полягає у формуванні знань про Україну. Також аналіз виявив, що ці книги (особливо на свій час) були проривом у заявленні про українство, а також їх наявність у ВСUL зумовлена діяльністю ентузіастів.

Ця стаття не претендує на вичерпний характер через необхідність докладніше вивчити масив документів. Зокрема, планується задіяти нові знайдені видання для майбутніх досліджень. Але робота має перспективу продовження, оскільки тема перспективна і велика кількість матеріалів потребує опису та комплексного аналізу.

Список бібліографічних посилань

1. Енциклопедія Українознавства : у 2 т. / за ред. В. Кубійовича і З. Кузеля. Т. 1. Мюнхен – Нью-Йорк : Молоде життя, 1949. 800 с., іл. (Наукове Товариство ім. Шевченка).
2. Енциклопедія Українознавства : у 2 т. / за ред. В. Кубійовича і З. Кузеля. Т. 1. Ч. III. Мюнхен – Нью-Йорк : Молоде життя, 1949. 1230 с., іл. (Наукове Товариство ім. Шевченка).
3. Шевченко Т. Поезії Т. Гр. Шевченка, заборонені в Росії. Женева : Українська Печатня, 1890. VII+248 с.
4. Шевченко Т. [без вихідних даних], [без року], XXXII+612 с.+1 с. : іл. (з передмовою В. Доманицького).

References

1. Kubiiovych, V., Kuzelia, Z. (Ed.). (1949). Entsyklopediia Ukrainoznavstva: v 2 t. [Encyclopedia of Ukrainian Studies: in 2 volumes]. Vol. 1. Munich – New York: Molode zhyttia [in Ukrainian].
2. Kubiiovych, V., Kuzelia, Z. (Ed.). (1949). Entsyklopediia Ukrainoznavstva: v 2 t. [Encyclopedia of Ukrainian Studies: in 2 volumes]. Vol. 1. Part III. Munich – New York: Molode zhyttia [in Ukrainian].
3. Shevchenko, T. (1890). Poezii T. H. Shevchenka, zaboroneni v Rosii [Shevchenko, T. G. Shevchenko's poetry, banned in Russia]. Geneva: Ukrainska Pechatnia [in Ukrainian].
4. Shevchenko, T. (Prologue by V. Domanytskyi) [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 30.10.2023.

Olga Smolnytska,

PhD (Philosophy), Consultant in Philology
of the Mission “Postulation Center for the Beatification and Canonization of Saints
of the Ukrainian Greek Catholic Church”
3-A Soborna Square, Lviv 79000, Ukraine
e-mail: mytholog7@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9864-1727>

Representation of the Selected Ukrainian and Ukrainian Studies' Materials in the Collection of the Cantonal and University Library of Lausanne: a Comparative Analysis in the Epochal Context

The research is devoted to the representation of the Ukrainian and Ukrainian Studies' materials in the Fonds of the Collection of the Cantonal and University Library of Lausanne. The study at first considers the unique material that has not been previously put into a separate system and has not been the object or subject of analysis. Printed and manuscript materials were processed and divided into several blocks. Ukrainian authors (both well-known and classical, as well as hypothetical or currently unknown) were studied, and the identities of Ukrainian readers were determined. The research chronological boundaries are the second half of the 19th century – the beginning of the 20th century. The rare editions of Taras Shevchenko's poems, published in Geneva and in Ukraine, are considered. Various editions of works are studied, including attention to spelling. It has been noticed that there are discrepancies – including with modern editions of the Ukrainian classic. Particular attention is paid to the personality of Mykhailo Drahomanov as an enthusiast of Shevchenko studies and the founder of the Ukrainian diaspora in Switzerland. The correspondence of the printed text to the manuscripts (on the basis of which the collection was formed) is analyzed, interesting options are identified. A comparative analysis is proposed on the example of comparison with the publication of Viktor Domanytsky. The nation-building importance of Taras Shevchenko's publications available in the BCUL. The two-volume "Encyclopedia of Ukrainian Studies", which today can be considered a classic work, also has a nation-building goal. Geography of the analyzed publications: Switzerland, Germany, the USA, Ukraine. The article emphasizes the scientific approach of this publication. Thus, the analyzed sources are devoted to Ukrainian studies – both empirical and theoretical, and also have a practical purpose.

Keywords: library collection (fonds), author, reader, source, printed book, manuscript, Ukrainian Studies.